

ZÁKLADY POLITOLÓGIE

PRÁVNY ŠTÁT, OBČIANSTVO, DEMOKRACIA

– 5 základných častí politológie :

- 1. teória politiky** – vysvetľuje pojmy súvisiace s politikou;
- 2. dejiny politického myslenia** – zhŕňajú a zovšeobecňujú názory na politiku počas ľudských dejín;
- 3. komparatívna (porovnávajúca) politológia** – porovnávanie politických systémov krajín, skúmanie medzinárodných vzťahov;
- 4. politická sociológia** – skúmanie politického správania sa, reakcie občanov na politiku, reakcie politika na občana;
- 5. politologická prognostika** – schopnosť predvídať, prognózovať budúci stav (napr. západoeurópskom liberalizme a ázijských tigroch, úvahy o politickom radikalizme,...);

PRÁVNY ŠTÁT :

– ľudia boli donútení vytvoriť si inštitúcie a vzťahy, ktoré im harmonizovali život, súhrn týchto inštitúcií tvorí štát, súhrn noriem správania sa tvorí ústavu a zákony. Štát je garantom a koordinátorom ľudskej existencie.

Zvrchovanosť štátu (št. suverenita) = štát je neobmedzeným pánom nad príslušným územím a ľuďmi. Štát realizuje svoju moc na svojom teritóriu, a to aj vo vzťahu k iným štátom a medzinárodným organizáciám.

Historické medzníky suverenity : rok 1534 – anglický kráľ Henrich VIII. politickým rozhodnutím osamostatnil anglickú cirkev od Vatikánu, čím založil anglikánsku cirkev, čím sa zbavil kontroly cirkvi úplne, stal sa politickým suverénom (zvrchovaným panovníkom). Ďalej nasledovalo oslobodenie štátu od zvrchovanej moci panovníka, začína sa s deľbou št. moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. K úplnému funkčnému rozdeleniu moci došlo až po revolúciách v Amerike (1776) a vo Francúzsku (1789). Vznikli ústavné republiky a monarchie. Povýšením ústavy na základ politickej moci vznikla možnosť vytvárať št. mechanizmus nezávislý od vôle jednotlivca, inštitúcie.

Bariéry št. zvrchovanosti (ide o vnútorné príčiny) :

a, **ideologizácia štátu** (napr. program komunistickej strany – nesmie sa mu protirečiť ani ústava, ani výkon št. moci);

b, **štátne náboženstvo** (kde platí, tam mu podlieha tvorba a kontrola politiky, štátne mocenské pozície sa obsadzujú iba so súhlasom cirkevnej inštitúcie);

c, **podriadenie štátu armáde** (ustanovenie vojenskej diktatúry, armáda riadi a kontroluje štát, výkon št. funkcií určuje armáda, nie ústava či politická vôľa občanov).

ŠTÁT = neosobný mocenský mechanizmus, ktorého cieľom je efektívne spravovať územie a všetko, čo sa na území štátu nachádza (ľudia, inštitúcie, majetok, príroda,...). Tento mechanizmus obsahuje inštitúcie rozhodovania a kontroly, má právo vytvárať pravidlá správania, vlastného vzniku, premeny. Štát si vytvoril aj donucovacie prostriedky, ktorými sankcionuje správanie sa proti normám (armáda, polícia, súdy).

– každý štát má tendenciu kumulovať moc, znižovať podiel občana na kreovaní št. mechanizmu.

– zvrchovanosť štátu je podmienená vznikom občianskej spoločnosti a činnosť štátu zároveň podmieňujú rozhodnutia všeobecnej vôle občanov (prejavuje sa pri voľbách, referende, v občianskych právach a slobodách).

Obmedzenie suverenity : Najmenším obmedzením je dohoda v oblasti colnej politiky či vízovej povinnosti (obmedzenie len tu). **Vyšším obmedzením je** pridruženie štátu k nejakej medzinárodnej organizácii (napr. OSN, EÚ), kedy sa štát vzdáva práv v určitej oblasti,

prenáša rozhodovacie právomoci na orgány medzinárodných inštitúcií. Každý štát má však aj právo z týchto organizácií vystúpiť. **Najvyšším obmedzením** je vytvorenie konfederácie, federácie s iným štátom, tým štát prenáša časť svojej zvrchovanosti na spoločné politické orgány. Ak viac štátov vytvorí federáciu, pôvodné štáty strácajú základnú štátnu suverenitu, a tú získavajú spoločné, federálne orgány.

Kultúrne určenie národa – národ je kultúrna pospolitosť ľudí s pozitívnym vzťahom k určitému teritóriu (spoločný jazyk, tradície, historické skúsenosti).

Politické určenie národa – národná nezávislosť, vytvárať si vlastné štruktúry správnych orgánov, personálne ich obsadzovať a disponovať svojimi materiálnymi a duchovnými zdrojmi.

Národná nesvojprávnosť : najviditeľnejšou formou je **politická závislosť** (národ s územím priamo podlieha rozhodovaniu iného národa, jeho ústave, vláde, právu, napr. kolónie – majú vlastnú správnu štruktúru a aj volebný systém, sú však podriadené cudzej ústave), potom máme **kultúrnu závislosť** (naznačuje existenciu politickej nezávislosti, ale znamená podriadenie sa zaužívanému náboženstvu, rodine, napr. Commonwealth, frankofónna oblasť v Kanade) a **ekonomickú závislosť** (podriadenie sa inému štátu, ak štát nie je schopný v ekonomickej oblasti uspokojovať vlastné potreby).

Satelitný štát = antika, ZSSR, USA – banánové republiky,...

= veľmoci z praktických dôvodov formálne priznajú št. nezávislosť istému národu, ale aj garantujú jeho existenciu a vyslovujú sa k zmenám na jeho území. Majú aj medzinárodnú subjektivitu.

– idea **PRÁVNEHO ŠTÁTU** aktuálna začiatkom 20.st., keď sa podstatne rozšírilo volebné právo. Nositeľom idey bol politický liberalizmus, realizátormi liberálne (základ štátu-občan) a sociálnodemokratické strany (základ štátu-robotníctvo). Po 1.sv. vojne volebné právo už v celej populácii – všeobecné volebné právo. **Harold Laski** bol jeden z prvých teoretikov právného štátu, **štát = nástroj**, ktorý si vytvárajú občania, aby jeho prostredníctvom stanovili pravidlá vzájomného správania. Štát je zároveň koncentrovanou politickou mocou, potrebné sú zákony, aby občana pred štátom chránili.

ŠTÁTNA MOC :

= zvrchovaný mechanizmus, ktorý spravuje vývoj na určitom území prostredníctvom sústavy štátnych orgánov, zabezpečuje činnosť a funkcie štátu.

Deľba štátnej moci: 1. HORIZONTÁLNA – rozdelenie moci štátu na 3 zložky, ktoré sa dopĺňajú a kontrolujú. Zložky: **zákonodarná moc** (legislatíva – parlament), **výkonná moc** (exekutíva – vláda, prezident), **súdna moc** (jurisdikcia – súdy).

ZÁKONODARNÁ MOC – parlament (3 -5 rokov funkčné obdobie, v SR 4 roky), v demokratických režimoch vzniká volebným výberom občanov. Parlament môže byť **jednokomorový** (napr. Národná rada SR, má 150 poslancov), **dvojkomorový** (USA, Francúzsko, Nemecko, Veľká Británia,...kde 1.komoru volia priamo voliči a má úplnú zákonodarnú moc a 2. komora zohľadňuje rozdielnosť regiónov a kontroluje prvú komoru, volia ju väčšinou územné orgány štátnej moci, nemá zákonodarnú moc). Parlament je kolektívnym orgánom štátnej moci (nadpolovičná, 2/3 a 3/5 väčšina).

– **poslanie parlamentu** : prijíma ústavu, zákony, schvaľuje štátny rozpočet, program vlády a medzištátne dohody, posudzuje činnosť vlády a menuje sudcov (niekde aj volí prezidenta).

VÝKONNÁ MOC – prezident, vláda, ministerstvá. **Prezident** – zastupuje, reprezentuje štát navonok aj dovnútra, prijíma vyslancov iných štátov, poveruje vyslancov SR, zvoláva ustanovujúcu schôdzu parlamentu, podpisuje zákony, má právo veta, podáva správu o stave republiky, má právo byť prítomný na schôdzach NRSR, vymenúva predsedu a ministrov vlády, prijíma demisiu vlády, je hlavným veliteľom ozbrojených síl, udeľuje amnestiu, vymenúva a odvoláva sudcov. Postavenie prezidenta je vymedzené ústavou – **slabý prezident** nemá právo zasahovať do tvorby politiky, hl. tvorcom je kancelár (Nemecko, Rakúsko)

a **silný prezident** je šéfom vlády, môže vetovať zákony, menovať členov Najvyššieho súdu i predsedu (USA, Rusko). Sila prezidenta rastie podľa miery jeho práva ovplyvňovať exekutívu a legislatívu. **Vláda** – predkladá návrhy zákonov, realizuje rozhodnutia parlamentu, harmonizuje vývoj v spoločnosti, bezpečnosť občanov, ochraňuje ústavnosť režimu a vytvára vhodné medzinárodné prostredie, vydáva nariadenia vlády, vyhlášky ministerstiev, navrhuje štátny rozpočet. Vláda môže vzniknúť ako výsledok parlamentných volieb (SR), samostatnou voľbou prezidenta (USA, Chile), či predsedu vlády (Izrael). **Vládu tvorí zbor ministrov a predsedu**, naj funkcie: predseda, minister zahraničných vecí, hospodárstva, financií. Vláda môže časť svojich kompetencií prenášať na nižšie úrovne (územnú, obecnú). **SÚDNA MOC** – kontroluje legislatívu a exekutívu, vykladá zákony a ústavu, rozhoduje o právach a povinnostiach občanov, organizácií, o vine, nevine, uložení trestu v prípade spáchania trestného činu. **Najdôležitejšie – ústavný a najvyšší súd**. Dôležitá je nezávislosť súdnictva.

2. VERTIKÁLNA – ide o podriadenosť a nadriadenosť orgánov. V praxi sa vertikálna del'ba štátnej moci premietne do vzťahu **ústredná vláda – regionálna vláda – miestna vláda**. Podľa vzťahu medzi nimi rozlišujeme :

UNITÁRNY ŠTÁT : nositeľom suverenity len štát ako celok, jedna ústava, jedna sústava štátnych orgánov (SR, ČR, Poľsko, Maďarsko, Taliansko, Holandsko,...), môžeme ho mať *centralizovaný* (centrálné orgány zasahujú do právomocí miestnych orgánov) alebo *decentralizovaný* (miestne orgány majú väčšie právomoci);

FEDERÁCIA : zložený spolkový štát, vzniká dobrovoľným spojením viacerých štátov, centrálné spoločné riadenie armády, zahraničnej politiky, menovej a colnej politiky, dôležité aj niektoré hospodárske a sociálne záležitosti (USA, Švajčiarsko, Nemecko, Rakúsko, Mexiko, Austrália, Argentína,...), základom je štátny konsenzus → všetky časti štátu sa dohodnú, že potrebujú spoločné centrum štátnej moci;

KONFEDERÁCIA : zväz suverénnych štátov, voľnejšie spojenie ako federácia, štáty spolupracujú v určitých oblastiach, sú na to vytvorené spoločné orgány (v minulosti – Švajčiarsko, Rakúsko - Uhorsko), ústavu môže nahradiť spoločná deklarácia.

FORMY ŠTÁTU : delíme ich podľa spôsobu riadenia, vlády a podľa hlavy štátu → podľa hlavy štátu : **a, monarchia** – monarcha (kráľ, cisár, emir) – funkciu získava dedične, môže ju vykonávať doživotne, plynú mu z nej osobitné privilégia; **typy monarchií** : *absolutistická* (neobmedzená moc panovníka, 15.-16. storočie), *stavovská* (vláda stavov = šľachta + duchovenstvo, neskôr meštianstvo, 14.-15. storočie), *konštitučná* (právomoci panovníka obmedzené štátnymi orgánmi, Švédsko, Veľká Británia, Nórsko, Belgicko,...), *teokratická* (pod vedením voleného duchovného predstaviteľa, Vatikán), *parlamentná* (Japonsko), *dualistická* (zákonodarná moc rozdelená medzi panovníka a parlament, Saudská Arábia).

b, republika – hlava štátu volená (zákonodarným orgánom, priamo občanmi) na časovo vymedzené obdobie; **typy republík** : *parlamentná* (vedúce postavenie parlamentu, SR, ČR,...), *prezidentská* (na čele prezident, zároveň plní úlohy výkonnej moci, USA, Rusko, Francúzsko), *kancelárska* (kancelár má väčšie kompetencie ako ministerskí predsedovia iných štátov, Nemecko).

– **podľa stupňa vplyvu občanov na politický život = miera demokracie** : *demokratické formy vlády – pluralitné štáty* (demokratické súperenie politických strán a občianskych združení) a *nedemokratické formy vlády – totalitné štáty* (výnimočné postavenie jedinca alebo skupiny politikov, či jednej politickej strany, nepripúšťa sa demokratické súperenie o moc).

VOLEBNÝ VÝBER :

– volebné právo – súvisí s aktívnym prístupom občanov k záležitostiam verejného života, charakteristiky volebného práva : **všeobecnosť** (právo voliť majú všetci bez ohľadu na rasu, národnosť, pohlavie, od 18 rokov – aktívne volebné právo, od 21 rokov možnosť byť zvolený – pasívne volebné právo); **rovnosť** (každý občan má jeden hlas a všetky hlasy majú rovnakú váhu, platnosť); **priamosť** (voliči sa priamo osobne zúčastňujú volieb); **tajnosť hlasovania** – parlamentné, prezidentské, komunálne voľby
– funkcie volieb : ukazovateľ rozloženia politických síl v krajine, prostriedok na zmenu vlády, spôsob na pridelenie legitimity parlamentu, vláde (oprávnenie vydávať zákony a následne ich aplikovať v praxi), vplyv na posilňovanie občianskeho povedomia;
Volebný výber = demokratický spôsob obsadzovania štátnych funkcií, je podmienený legislatívnou úpravou a volebným správaním.

Volebný systém : ústavou (zákonom) stanovený spôsob volieb do zastupiteľských orgánov;

– priamy spôsob volieb = volič volí priamo štátnych reprezentantov svojím hlasom;
– nepriamy spôsob volieb = občan sa priamo nezúčastňuje na voľbách, je zastúpený 2 spôsobmi : buď poverí osobu, ktorá bude v jeho mene voliť (USA-volitelia volia prezidenta), alebo ho zastupuje orgán štátnej moci, ktorý si už predtým zvolil (členov Spolkovej rady nemeckého parlamentu volia členovia vlád jednotlivých krajín Nemecka);
– spôsob prenesenia volebných výsledkov do zloženia zastupiteľskej sústavy :

A, pomerný volebný systém – štát je rozdelený na menší počet volebných obvodov, ktoré sú mnohomandátové, volič sa vyjadruje k celej kandidátke, politické strany podľa výsledku volieb dostanú počet poslaneckých mandátov zodpovedajúci pomeru odovzdaných hlasov; systém prevláda v európskych krajinách; 5% hranica vstupu strán do parlamentu v SR;

B, väčšinový volebný systém – v každom volebnom obvode sa volí jeden poslanec, štát rozdelený na množstvo menších volebných obvodov, podľa počtu poslaneckých mandátov v parlamente; v každom volebnom obvode spolu súperia kandidáti rôznych strán a voliči hlasmi rozhodujú, kto bude ich obvod v parlamente zastupovať, systém sa využíva v USA, Veľkej Británii;

- porovnanie volebných systémov : **väčšinový** – do parlamentu sa dostane malý počet najsilnejších politických strán, ľahšie sa vytvorí parlamentná väčšina, vláda nie je odkázaná na koalíčné dohody a podporu ďalších strán, stabilnejšia vláda, stabilnejšia politická situácia, zvolený kandidát má väčší pocit zodpovednosti, lebo občania volili priamo jeho a nie politickú stranu; **pomerný** – rôznorodejšie zloženie parlamentu, nestabilnejšia koalíčná vláda, ale tento systém lepšie odráža rozloženie politických síl v krajine, uľahčuje aj presadenie sa menších politických strán a podporuje aj vytváranie nových strán;

– v praxi v mnohých krajinách sa využíva kombinovaný volebný systém;

Voľby na miestnej úrovni : silný starosta (voliči volia priamo zastupiteľstvo a starostu) a slabý starosta (voliči volia členov zastupiteľstva a tí volia starostu).

Referendum = prejav priamej demokracie, ide o občianske hlasovanie o probléme formou otázky, na ktorú sa odpovedá áno alebo nie. Vplyv referenda – morálny a politický. Častejšie sa využíva na miestnej úrovni ako na celoštátnej.

Volebné správanie :

ŠTRUKTURÁLNE – určujúcim znakom správania sa voličov je sociálna, náboženská a etnická charakteristika. Sociálna predurčenosť – vyplýva z rozdielnych sociálnych pozícií občanov; náboženská predurčenosť – občan vo voľbách preferuje stranu s rovnakou náboženskou orientáciou; etnická predurčenosť – príklon k národnostným stranám; dôležitá je aj jazyková determinovanosť a lokálna determinovanosť (iné volebné správanie občanov v dedinách , iné v mestách).

SOCIÁLNO – PSYCHOLOGICKÉ – skúma volebné správanie ako výsledok záverečného hodnotenia kandidátov, strán, skupín. Voliča nechápe ako vopred naprogramovaného, je prístupný argumentom ktoréhokoľvek uchádzača. Volič = je ovplyvniteľný, je to nezávislý občan. Celé predvolebné úsilie strany je zamerané iba na volebný akt, stranám chýbajú stabilné programy. Psychológovia skúmajú faktory ovplyvňujúce rozhodnutie voliča.

RACIONALISTICKÉ – ide o ekonomizmus voliča, občan si uvedomuje cenu volieb (napr. ísť k urnám = určitá obeť). Ak občan ide voliť, tak sa rozhoduje, kde čo najefektívnejšie umiestni svoj hlas → motivácia – niečo z volieb získať.

Faktory stability volebného správania : sociálna štruktúra spoločnosti, stotožnenie sa voliča so stranou, stranícka vernosť;

Faktory zmeny volebného správania : zmeny v spoločnosti, príchod a odchod politických osobností, stranícka propaganda;

- účasť vo voľbách stúpa aj s dosiahnutým vzdelaním;

POLITICKÉ STRANY :

= organizácie (dobrovoľné združenia občanov) reprezentujúce ekonomické, sociálne, kultúrne, ekologické, iné záujmy rozličných skupín občanov. Ich cieľom je pôsobenie na verejnosť, získanie členov, voličov, priama účasť vo voľbách, získanie zastúpenia vo volených štátnych orgánoch, získanie politickej moci, presadenie svojich záujmov, politickej vôle, hodnôt.

- význam politických strán : umožňujú realizovať zastupiteľský princíp v politike (zastupovanie občanov), stabilizujú politickú moc, vyjadrujú pluralitu záujmov spoločnosti, podporujú konkurenciu strán = politický pluralizmus.

- členom politickej strany sa môže stať občan, ktorý dovŕšil 18 rokov;

VZNIK POLITICKÝCH STRÁN :

- zoskupovanie politikov už v staroveku (antické Grécko), počiatky politických strán – anglická, francúzska revolúcia, vznik USA, moderné politické strany vznikajú od polovice 19. storočia a boli produktom sporu medzi privilegovanými vrstvami (chceli si udržať pozíciu, nechceli zásadné zmeny) a diskriminovanými vrstvami (snaha zmeniť podradné postavenie). Tak vznikali konzervatívne a sociálnodemokratické strany. Sám vznik politických strán je len málo efektívny, ak nemajú právo verejne rozširovať svoje názory. Spočiatku volebné právo nerozšírené na väčšinu, a tak vznikajú v druhej polovici 19. storočia liberálne strany (boj o uzákonenie občianskych práv a slobôd + volebné právo). Na začiatku 20. storočia vznikajú extrémne politické strany, ktoré sa odlúčili od sociálnodemokratických a konzervatívnych strán, a tak vzniká komunistická strana (extrémna ľavica) a fašistické strany (extrémna pravica). Chceli odstrániť politický pluralizmus.

Príčiny vzniku politických strán v súčasnosti :

1. nespokojnosť so starými politickými prístupmi v existujúcich stranách – odchod časti a vytvorenie novej strany;
2. vznik nových problémov, ktoré treba riešiť + integračné procesy (ekologické, etnické strany);

KLASIFIKÁCIA POLITICKÝCH STRÁN :

- rozlišovacie znaky : spôsob výberu a počet členov, stranícke priority, politický vplyv, správanie a vnútorná štruktúra politických strán;

1. podľa spôsobu výberu a počtu členov : **masové** (ktokoľvek môže vstúpiť) a **výberové strany** (presné podmienky na získanie členstva);

2. podľa priorít, základnej politickej orientácie : **konzervatívne strany** (kresťanské, republikánske, národné, ľudové strany, ťažisko majú na tradičných hodnotách – rodina, náboženstvo, národ, národné záujmy aj v ekonomike, národná solidarita, tradičné delenie

štátnej moci, tradičná sociálna diferenciacia spoločnosti, v krajných prípadoch je prípustné aj násilie. Základom ich politického programu je ekonomika, súkromné podnikanie, národná solidarita, individualizmus – schopnosti, priebornosť.); **liberálne strany** (demokratické strany, strany streda, ťažisko majú na občianskych právach a slobodách, na pacifizme, sú zmierovateľmi konfliktov, nepreferujú žiadny národ, sú skôr kozmopoliti); **sociálne strany** (sociálnodemokratické, sociálnohumanistické, socialistické, ľavicové, komunistické strany, uprednostňujú záujmy väčšej sociálnej pracujúcej vrstvy, dôraz na kolektív, vyzdvihujú sociálne istoty, potrebu sociálneho humanizmu – starostlivosť štátu o svojich občanov, dôležitý sociálny konsenzus, vývoj v ekonomike nasmerovaný na odstraňovanie sociálnych konfliktov, nerovnosti, odstránenie nezamestnanosti);

3. podľa politického vplyvu : kritériom je podiel na tvorbe štátnej moci, **parlamentné strany** (možnosť priamo sa vyjadrovať k politike štátu, prijímať zákony a môžu byť vládne a opozičné) a **neparlamentné strany** (politický vplyv nepriamo cez tlačové konferencie, mítingy, petície, nátlakové akcie, ich cieľom je upozorniť na kvality vlastnej strany);

4. podľa politického správania : **ústavné strany** (ústava, politické tradície, dodržiavanie ústavy, využívajú dva prístupy – liberálny = akceptovanie existujúceho stavu a radikálny = kritika ústavy a návrhy zmien) a **revolučné strany** (neuznávajú ústavný charakter spoločnosti, chcú ho zmeniť akýmikoľvek prostriedkami, ich cieľom je zvrhnutie existujúcej strany, môžu mať podobu extrémne ľavicových, extrémne pravicových, extrémne nacionálnych strán, niektoré sú ilegálne);

5. podľa zaradenia v politickom spektre : **ľavicové strany** (pozri sociálne strany) a **pravicové strany** (podpora súkromného sektora, podnikania, minimalizovanie štátnych zásahov, dôraz na jednotlivca, jeho schopnosti, priorita v rámci makroekonómie – napr. zníženie inflácie);

- v občianskej spoločnosti je dôležitý vzťah medzi občianskymi združeniami a politickými stranami. Občianske združenia vyjadrujú najbezprostrednejší záujem občana, no nemajú priamy politický vplyv, priamo do politiky by mohli vstúpiť iba použitím nátlakových akcií.

NÁTĽAKOVÉ SKUPINY :

= záujmové skupiny, neformálne politické inštitúcie, ich cieľom je robiť nátlak na vládu a presadiť tak svoje zájmy, požiadavky. Nechcú priamo vstúpiť do politiky. Prostriedok, ktorý využívajú je lobizmus = ovplyvňovanie poslancov, zároveň snaha pôsobiť na verejnú mienku cez médiá. Rozdelenie :

EKONOMICKÉ NÁTĽAKOVÉ SKUPINY – vznikajú na báze spoločných ekonomicko-existenčných záujmov členov. Patria tu **výrobné združenia** (podľa druhu produkcie a objemu výroby), **pracovné organizácie** (odborové = profesijné zaradenie a zamestnávateľské = združujú ľudí, ktorí zamestnávajú iných ľudí; odbory ovplyvňujú politiku vytvorením dohody s politickou stranou, rokovaním s vládou, nátlakovými akciami – štrajky, v demokratických režimoch odbory deklarujú svoju podporu režimu a vláda ich pokladá za jeden z dôležitých pilierov zriadenia. Cieľom odborov je zmluvná ochrana záujmov zamestnancov, stabilita pracovných príležitostí, rast miezd, dôchodkové zabezpečenie, zdravotná ochrana zamestnancov, šance pre nezamestnaných. Cieľom zamestnaneckých organizácií je koordinovať vývoj zamestnanosti v krajine, predvídať budúci stav a robiť efektívnu vládnu politiku zamestnanosti.).

- **obchodná komora** (združuje podnikateľov a manažérov z oblasti obchodu);

- **poľnohospodárske združenia** (združujú výrobcov, čiastočne obchodníkov a spracovateľov poľnohospodárskej produkcie, permanentný tlak na štát, aby chránil túto výrobnú sféru, nátlakové akcie,...);

- **profesné združenia** (nemajú odborársky charakter, združujú ľudí s rovnakou profesiou, zaujímajú sa najmä o kvalitu profesie a z nej vyplývajúce právne záruky, napr. združenia lekárov, právnikov, učiteľov, usilujú sa primäť štát, aby akceptoval rozhodnutia združení, napr. Slovenská lekárska komora, Notárska komora SR);

NEEKONOMICKÉ NÁTLAKOVÉ SKUPINY – základný dôvod ich integrácie sa nenachádza vo sfére ekonomiky, sú menej stabilné, najstabilnejšie sú združenia menších.
- napr. : združenia menších, organizácie žien, organizácie mládeže, náboženské organizácie, organizácie na ochranu ľudských práv, mierové organizácie, ekologické organizácie (napr. Greenpeace), organizácie miest a obcí, ...
- účasť v nich nie je limitovaná profesným zaradením;

NÁROD V POLITIKE :

1. filozoficko-politologický prístup : **národ** = určité zoskupenia, ktorých rozpad je vždy zriedkavý, a preto možno povedať, že tvoria základný integrujúci prvok ľudstva.
- národ je eticko-kultúrne spoločenstvo ľudí s pocitom priestorového rozmiestnenia. Eticko-kultúrna určenosť národa sa utvára v procese historického vývoja spoločenstva (spoločný jazyk, tradície, zvyky, špecifický vzťah k náboženstvám). Národ pokladá určité teritórium za svoje historické územie.

2. historizujúci prístup : počas stáročí sa na tom istom území vystriedali rôzne národy, preto sa územie stáva prvým sporným bodom pri historizujúcom prístupe definovania národa. Tento prístup skúma historické národy, teda tie, ktoré majú aj štátnu históriu. Na základe toho možno rozlišovať národy podľa ich aktivity v dejinách. Tento prístup pokladá všetkých jednotlivcov, ktorých možno kultúrne či nábožensky priradiť k národu, za jeho súčasť, bez ohľadu na to, kde žijú.

- spojením prístupov = národ je univerzálne spoločenstvo, ktoré sa prelína celou vertikálnou štruktúrou spoločnosti.

Záujmy národa : právo národa na sebaurčenie, národné záujmy vznikajú v 3 oblastiach – kultúrnej, štátoprávnej a ekonomickej.

MENŠINY V POLITIKE :

- demokratický spôsob rozdelenia moci znamená, že rozhoduje väčšina a nie menšina. Väčšina vníma potreby a záujmy menších a snaží sa ich zohľadniť v politike. Postavenie menších vyvoláva napätie a možnosť krízy.

Menšiny = zoskupenie jednotlivcov, ktorý vo vzťahu k ostatnému obyvateľstvu nemá väčšinové postavenie. Členov menších združujú určité spoločné znaky, ktoré si môžu alebo nemusia uvedomovať.

- môže mať etnickú, rasovú, sexuálnu, náboženskú, regionálnu, vekovú alebo politickú podstatu.

- napr. politická menšina (z porazených vo voľbách sa stáva menšina), sexuálne menšiny (občania s odlišnou sexuálnou orientáciou), etnické menšiny (sú časťou národa, ktorá sa ocitla na území iného národa, majú vlastné kultúrne a politické organizácie), rasové menšiny (rozdielnosť rás), náboženské menšiny, regionálne menšiny (vznikajú na základe špecifického postavenia obyvateľov určitej časti štátu – priemyselné, poľnohospodárske, turistické regióny, ...), ...

SOCIÁLNE ROZPORY V MODERNEJ SPOLOČNOSTI :

- moderná spoločnosť sa vyznačuje sociálnou štruktúrou, v ktorej dominujú stredné vrstvy a sociálna skupina manažérov. Dominantným postavením nechápeme objem vlastníctva, ale vplyv na politický, kultúrny, duchovný a ekonomický život spoločnosti.

- súčasné rozdelenie spoločnosti : **horné vrstvy** – majetní vlastníci, horná časť štátnej administratívy, špičkoví politici, právnici, lekári, manažéri, niektorí umelci, mafiánske elity, sú vnútorne diferencované, a to z hľadiska spôsobu vlastníctva, profesie;

- **stredné vrstvy** – sú ešte rozmanitejšie, strední vlastníci, najširšie vrstvy manažérov, učelia, zdravotní pracovníci, právnici, administratíva, technici, umelci, profesionálni športovci, kvalifikovaní robotníci, ... Majú určité spoločné znaky – napr. stabilný osobný majetok, príjem,

vyšší stupeň vzdelania, stabilná profesia najmä nemanuálneho charakteru, duševná práca, priamy alebo nepriamy podiel na rozhodovaní,...

- **dolné vrstvy** – pomocný personál v administratíve, nekvalifikovaní pracovníci, sezónni zamestnanci, manuálni robotníci, nezamestnaní. Vyčleňuje sa tu trieda chudoby – má málo rozvinutý pocit sociálnej solidarity, preto jej prejavy sú často individualizované, poznamenané rezignáciou.

- **vrstva študentov** – v politike sa s ňou príliš neuvažuje, lebo je personálne veľmi nestála, vyznačuje sa vyššou mierou radikalizmu a solidarity.

- **dôchodcovia** – miera ich skupinovej solidarity je nízka, politická orientácia býva určená ich predchádzajúcim životom.

Hl. rozpor modernej spoločnosti : rozdelenie materiálnych hodnôt a individuálnych príležitostí. Vláda vytvára systém čiastočného prerozdelenia bohatstva – sociálna spravodlivosť a humanizmus, nie sociálna rovnosť. Prerozdelenie musí mať zákonnú podstatu.

VEREJNÁ MIENKA V POLITIKE :

- **mienka** = psychologický pojem označujúci záujmom podmienený vzťah človeka k určitému javu, spája poznanie javu a jeho hodnotenie;

- **verejná mienka** = súbor kolektívnych a individuálnych názorov a hodnotení; ide tu o pluralitu názorov, postojov;

- **verejnosť** = obyvateľstvo na určitom území, nie je dôležitá štátna príslušnosť, ale existenčný vzťah k určitému územiu a právo vyjadriť vlastný názor;

- cieľom výskumu verejnej mienky je kontrola efektívnosti pôsobenia štátneho mechanizmu a jeho výsledky sú impulzom pre politickú sféru. Výsledkami verejnej mienky vstupuje verejnosť do politickej sféry.